

บทที่ 5

บทสรุป

ในการศึกษาความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ : ระยะเวลาเริ่มแรก (พ.ศ. 2443 - 2477) นี้ จะเห็นได้ว่า ความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าว ได้มีการพัฒนา ทั้งมีความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงในบางลักษณะ ในบางช่วงเวลา

ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ปรีดีได้เริ่มมีความคิดและความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษา ทั้งสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการที่จะแก้ไขขัดขวางบางอย่าง จนถึงได้มีความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้พยายามดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับเข้ารับราชการในประเทศไทย ก็ได้พยายามเคลื่อนไหวเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับการปกครอง และได้แนะนำส่งเสริมให้คนเขีนคุณค่าและความดีงามของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้ว่าในเวลานั้น การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะทำได้โดยยาก เนื่องจากการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้มีกฎหมายจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและการกระทำอันจะเป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในเวลานั้น แต่ปรีดีก็ได้พยายามดำเนินการเผยแพร่ความคิดเห็นและความรู้ทางด้านการเมือง, การปกครอง และ การเศรษฐกิจ ในลักษณะที่เป็นวิชาการ โดยอาศัยการสอนที่โรงเรียนกฎหมาย การตั้งโรงพิมพ์นิติศาสตร์ และพิมพ์หนังสือนิติศาสตร์ และหนังสือกฎหมายอื่นๆออกเผยแพร่ รวมทั้งการเขียนบทความแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ซึ่งเมื่อกล่าวสำหรับความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่า ปรีดีมีความคิดที่คัดค้านการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยได้เห็นถึงข้อจำกัดของการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงต้องการเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย และต้องการพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ นอกจากนี้

ปรีดีได้ตระหนักและชี้ให้เห็นถึงปัญหาของประเทศสยามในเวลานั้น ในปัญหาเรื่องเอกราชในทางศาล, ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และฐานะพิเศษของคนต่างด้าว, ปัญหาความไม่สมบูรณ์บางประการของกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลานั้น, ปัญหาสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน, ปัญหาการมีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเองของประชาชน รวมถึงปัญหาทางด้านการจัดการทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งความเห็นของปรีดีในเรื่องต่างๆนี้ ต่อมาได้ปรากฏอยู่ในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร อันประกอบด้วยหลักเอกราช, หลักการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน, หลักการเศรษฐกิจ, เสมอภาค, เสรีภาพ และการศึกษา ซึ่งปรีดีได้เป็นผู้เสนอขึ้นในที่ประชุมผู้ก่อการฯ และได้ประกาศเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ซึ่งความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ได้สืบทอดไปจนถึงช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ในระยะแรก ปรีดีมีทัศนคติที่ต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอย่างมาก ดังข้อความที่ได้ประกาศใน "ประกาศคณะราษฎร" ซึ่งมีลักษณะต่อต้านระบอบเก่าอย่างรุนแรง แต่ในระยะต่อมา ลักษณะที่ต่อต้านระบอบเก่าอย่างรุนแรงได้ลดน้อยลง และมีลักษณะที่ประนีประนอมมากขึ้น ดังในเรื่องการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม อย่างไรก็ตามความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลานี้ ก็มีลักษณะที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ปรีดีได้พยายามทำลายและแก้ไขหลักการบางอย่างของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เดิม และจัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ให้เป็นแบบประชาธิปไตย ทั้งได้พยายามดำเนินการตามหลัก 6 ประการที่เป็นความคิดของปรีดีตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลง และคณะราษฎรได้ถือเป็นหลักนโยบายของคณะ และจะเห็นได้ว่า ในช่วงระยะเวลาเพียง 2 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรีดีได้จัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยหลายประการ ดังที่ปรากฏใน รัฐธรรมนูญการปกครอง, รัฐธรรมนูญ, พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, พระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476, พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

พุทธศักราช 2476, พระราชบัญญัติจักระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 รวมทั้ง การ
 ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และการจัดตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกาให้
 ทำหน้าที่อย่างศาลปกครอง ซึ่งในการดำเนินการต่างๆเหล่านี้ ได้เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับ
 การปกครองในระบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของ
 ปรีดีและคณะราษฎรในช่วงเวลาดังกล่าว ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง
 ระหว่างปรีดีและคณะราษฎรกับรัชกาลที่ 7 อันนำไปสู่การสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7
 ในเวลาต่อมา แม้ว่าปรีดีและคณะราษฎรจะได้พยายามแก้ไข ผ่อนปรน และประนีประ-
 นอม หลักการบางอย่างแล้ว แต่ก็ไม่อาจจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น
 ได้ ในการนี้ จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้ยืนยันถึงความถูกต้องของหลักการที่ปรีดีและคณะ
 ราษฎรได้ดำเนินการ และเห็นว่า การดำเนินการต่างๆในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการ
 ดำเนินการตามหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีหลักการบางอย่างซึ่ง
 ยังไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่ เช่น การมีบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญ หรือ การมีพระราช
 บัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ แต่ปรีดีก็มีความเห็นว่าหลักการบางอย่างนั้น เป็นสิ่งจำเป็น
 สำหรับระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นที่จะคงคงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง
 เมื่อประชาชนมีการศึกษาเพียงพอแล้ว การปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จึงเป็นสิ่ง
 ที่เหมาะสม และนอกจากเหตุผลที่ประชาชนยังมีการศึกษาไม่เพียงพอแล้ว เหตุผล
 ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ปรีดีและคณะราษฎรมีความหวังเกรงต่อการฟื้นฟูระบอบ
 เก่า และโดยเฉพาะ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ในสมัยพระยามโน
 รวมไปถึงเหตุการณ์กบฏวรเดช ทำให้ปรีดีและคณะราษฎรหวังเกรงว่าระบอบประชา-
 ธิปไตยที่คนสร้างขึ้นจะถูกทำลายและหวนกลับไปสู่การปกครองในระบบเดิม ปรีดีและคณะ
 ราษฎรจึงพยายามที่จะรักษาการปกครองที่ได้สร้างขึ้นไว้ให้มั่นคง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า
 ความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะที่ต่อต้านระบอบสมบูรณาญา-
 สิทธิราชย์อย่างรุนแรงในระยะแรก และมีลักษณะที่ประนีประนอมในเวลาต่อมา แต่
 การประนีประนอมดังกล่าว ก็อยู่ในขอบเขตที่ปรีดีมีความเห็นว่าไม่เป็นอันตรายหรือทำลาย
 การปกครองในระบบประชาธิปไตย เช่น การยินยอมผ่อนปรน แก้ไข ร่างรัฐธรรมนูญ
 ตามที่รัชกาลที่ 7 เสนอในขณะกำลังร่างรัฐธรรมนูญ และการยืนยันไม่แก้ไขหลักการของ

รัฐธรรมนูญบางอย่างตามที่รัชกาลที่ 7 ทรงขอให้แก้ไขในเวลาต่อมา รวมทั้งการยกเลิก-
 เนินการทางเศรษฐกิจซึ่งเสนอไว้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจเมื่อมีการคัดค้าน และขอ
 ร้องจากรัชกาลที่ 7 ด้วย อย่างไรก็ตาม ลักษณะความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วง
 นี้ ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือ ความต้องการการปกครองในระบบประชาธิปไตย

สำหรับความคิดในด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ ปรีดีมีความประสงค์ที่จะให้
 รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเสียเอง เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และเป็นการประกัน
 ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยการจัดการเศรษฐกิจเป็นสหกรณ์ต่างๆ และให้รัฐเข้ามี
 บทบาทสำคัญในการดูแล ควบคุม และดำเนินการทางเศรษฐกิจ ปรีดีได้เสนอเค้าโครง
 การเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดการปฏิวัติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยได้คาดหวัง
 ว่า ถ้ารัฐบาลได้ประกอบกิจการเศรษฐกิจซึ่งปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจแล้ว ประ-
 เทศจะเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ และประชาชนจะมีความสุขความเจริญอย่าง
 ประเสริฐ ดังในสังคมพระศรีอารย โดยปรีดีได้เลือกพื้นข้อดีของลัทธิเศรษฐกิจต่างๆ
 นำมาประสานเข้าเป็นเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งในเค้าโครงการเศรษฐกิจของปรีดีนี้
 ประกอบด้วยแนวความคิดสังคมนิยม ทั้งสังคมนิยมแบบสมาคม, สังคมนิยมแบบกรรมสิทธิ์
 ร่วม, สังคมนิยมแบบสหกรณ์, และ ลัทธิโซลิดารีสม รวมทั้ง ปรัชญาศาสนาพุทธ และ
 หลักมนุษยธรรมนิยม กับ อุดมการณ์ชาตินิยม แต่เนื่องจากเค้าโครงฯ เป็นสิ่งที่ "ก้าวหน้า"
 เกินกว่าความรู้ของคนไทยในสมัยนั้น จึงหาผู้ที่เข้าใจสิ่งที่ปรีดีต้องการเสนอในเค้า
 โครงการเศรษฐกิจได้ยาก ประกอบกับข้อเสนอในเค้าโครงการเศรษฐกิจจะก่อให้เกิด
 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้บุคคลบางกลุ่มยอมรับไม่ได้ เค้า
 โครงฯ จึงถูกตีความว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และข้อเสนอต่างๆ ในเค้าโครงฯ จึงถูกละเลย
 อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้เสนอเค้าโครงฯ ขึ้นด้วยความพยายามและความตั้งใจ
 ที่จะให้สังคมไทยได้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น, เจริญก้าวหน้ามากขึ้น, มีการพัฒนาอุตสาหกรรม
 ที่ทันสมัย รวมทั้งมีการพัฒนาการเกษตร, มีสหกรณ์ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 และมีการประกันสังคมและสวัสดิการสังคม โดยปรีดีได้คาดหวังว่า ราษฎรจะมีความ
 เป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสุขสมบูรณ์มากขึ้น

แม้ว่า ปรีดีจะได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยลัทธิเศรษฐกิจต่างๆที่อาจก่อให้เกิดการปฏิวัติทางเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทยได้ก็ตาม แต่เมื่อเค้าโครงการได้รับการคัดค้านจากฝ่ายพระยามโนและรัชกาลที่ 7 อันนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองในเวลาต่อมา รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 ปรีดีก็ได้ยินยอมงดไม่ดำเนินการทางเศรษฐกิจดังที่ปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการยอมประนีประนอมกับฝ่ายต่างๆ และยอมยกเลิกความคิดที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจของตน โดยเฉพาะเมื่อกรณีสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา ก็มีลักษณะประนีประนอมมากขึ้น

เมื่อกล่าวโดยสรุป สำหรับความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ระยะเวลาเริ่มแรกนี้ อาจกล่าวได้ว่า ความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงดังกล่าว มีลักษณะที่ต่อต้านการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต้องการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยปรีดีได้พยายามดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นับตั้งแต่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และได้พยายามวางรากฐานการปกครองในระบอบใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นพื้นฐานสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป และแม้ว่า ปรีดีจะมีความคิดที่ต่อต้านการปกครองในระบอบเก่า แต่ก็ได้ประนีประนอมกับระบอบเก่าบ้าง ภายในขอบเขตที่เห็นว่าไม่เป็นอันตรายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คณะราษฎรได้สร้างขึ้น

ส่วนความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ระยะเวลาเริ่มแรกนี้ จะมีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างจากความคิดของปรีดีในช่วงเวลาต่อมาอย่างไร หรือไม่นั้น เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาและวิเคราะห์กันต่อไป วิทยานิพนธ์นี้จะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งจำต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์กันต่อไป ทั้งนี้เพราะไม่อาจกล่าวได้ว่าความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ มีลักษณะที่เหมือนกัน หรือเป็นอย่างเดียวกันตลอดช่วงชีวิตของปรีดี พนมยงค์

ได้ อย่างไรก็ตาม บทบาทและความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ในระยะเริ่มแรกนี้ ก็นับว่ามีส่วนสำคัญต่อประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่เป็นอย่างมาก และการศึกษาความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ระยะเริ่มแรกนี้ ก็ทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจความเป็นไปของการเมืองไทยในช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และเข้าใจความคิดทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองที่สำคัญคนหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี.